

1770. 1793 140 9
Q. D. B. V.
DISSERTATIO JURIDICA
DE

TRANSACTIONE
NON RESCINDEN-
DA PROPTER LÆSIONEM
VLTRA DIMIDIUM, 14/

OCCAS. ORD. POLIT. MAGD. C. 46. §. I.

QVAM IN

ACADEMIA FRIDERICIANA
PRÆSIDE

CAR. GOTTLIEB KNORRIO,

JVRIVM DOCTORE ET PROF. PVBL.
EXTRAORD.

Eruditorum examini submittit

JO. FRIDERICVS GOLDHAMMER,
J. V. Stud.

H. L. Q. C.
D. OCTOBR. MDCCCXXIII.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ;

Typis JOHANNIS CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typ.

1801

ANNA

INSIDE

JOHANNES GOTTLIEB KNORR

1801

EXTRAORD.

1801

JOHANNES GOTTLIEB KNORR

1801

JOHANNES GOTTLIEB KNORR

V I R O
ILLVSTRI EXCELLENTISSIMO
ATQVE GENEROSISSIMO,
D O M I N O
IO. CHRISTIANO
A
D V R F E L D ,
S. REGIAE MAI. A CONSILIIS IVSTITIAE
SANCTORIBVS ET REGIMINIS ATQVE
SACRI TRIBVNALIS IN DVCATV
MAGDEBVRGICO,
MENSARVM PROVINCIALIVM IN ACADEMIA
FRIDERICIANA
DIRECTORI LONGE GRAVISSIMO,
DOMINO ET PATRONO SVO
GRATIOSISSIMO,
FELICITATEM!

VIR
ILLVSTRIS, EXCELLENTISSIME ET
GENEROISSIME,

Ecce insignis ille fauor, DOMINE, quo eos, qui litteris, quibus ipse imbutus es mirifice, operam nauant complecti soles: Fecit gratia singularis, qua me, quoad longissime potest mens mea respicere spatium præteriti temporis, ornasti, vt has studiorum primitias ILLVSTRI TVO NOMINI sacras facere non erubuerim. Sane inter tot, DOMINE, vigiliis, inter tot labores, inter tot itinera, quæ iussu REGIS TVI CLEMENTISSIMI pro salute Patriæ indefesso studio sulcipis, grata TIBI sunt Musarum otia ex iisque mirificam capis delectationem. Quantum

111111

tum enim alii conuiujs, quantum alijs Voluptati-
bus tribuunt temporis, tantum TV, VIR ILLV-
STRIS, ad illa studia quæ adolescentiam ornant,
senectutem oblectant, aduersis solatium & per-
fugium præbent, delectant domi, non impediunt
foris, recolenda TIBI sumis. Quid igitur mirum,
si TE tot meritis in Patriam vniuersam Musasque
conspicuum Augustissimus Borufforum REX non
solum multis muneribus ornauerit clementissime;
sed etiam NOBILITATEM noue confirmauerit. No-
ue inquam, cum nemini non ex antiquissimis lit-
terarum monumentis nota sit DVRFELDIO-
RVM NOBILITAS, quippe qui inter primarios Ger-
maniæ viros, veterrima generis profapia fulgentes,
ludis heroicis, quos vocant torneamenta, summa
cum laude interfuerunt. Sed nouus accessit lau-
di atque Gloriæ TVÆ cumulus, eo ipso, quod
Templum Deo sacrum in huius Ducatus capite,
TVA, VIR ILLVSTRIS, cura e ruderibus suis iterum
fuerit resuscitatum. Spatiosissimum proinde in-
grederer campum, si in laudes TVAS excurrere
mihi

mihī fumerem. Verum enim vero iubet singularis TVA modestia vt fileam, imo ipla rei necessitas imperat silentium, cum TVA virtus meis encomiis longe sit maior! Hoc vnum obsecro, vt & in posterum me TVA gratia & benignitate non indignum existimes. Ego assidue precabor DEVM O. M. vt TE REGI, Patriæ, omnibus bonis & mihi etiam quam diutissime cum ILLVSTRI TORI SOCIÀ, quæ est sexus sui decus & ornamentum, sospitem seruet & incolumem seroque VOS recipiat ad celeste illud beatorum consortium! Vale ILLVSTRIS DOMINE iterumque Vale & faue

ILLVSTRIS, EXCELLENTISSIMI ET GENEROSISSIMI NOMINIS TVI

Halæ Sax. 2. Nov.
M DCC XXIII.

cultori devotissimo
IO FRIDERICO GOLDHAMMERO.

CAP. I.

DE

TRANSACTIONE NON RESCIN- DENDA PROPTER LAESIONEM VLTRA DIMIDIVM SECVNDVM IVS NATVRAE.

§. I.

Ræponimus, fluere ex ra- Pacla sunt
tionis lumine, omnia pacta atque servanda.
promissa sancte esse servanda. Qui Et qui ea
enim fidem datam violat idque non servat
quod promisit effectui non dat, est iniustus
aperte est iniustus. Quæ etiam Hinc nihil

caussa, quod nihil turpius, nihil foedius fuerit habitum turpius a
apud omnes gentes, quam fallere fidem datam. Ita e- gentibus
nim Græci crediderunt, eos notari a diis qui fidem viola- habitu-
uerint. Probat id CASAVBONVS in lectionibus Theocriteis ve fidem,
p. 85. apparet autem, inquit, veterum fuisse hanc super- 1) aGræcis.
stitiosam opinionem, ut eos, quibus in naso vel lingua tu-
bercula, ut sit, aut alia huiusmodi cutis vitia, in aliqua
eius parte orirentur, putarent, vel mentitos esse, vel de-

A 2

pos-

4 Cap. I. De Transactione non rescindenda propter

positum non reddidisse, vel aliquid denique FRAVDIS admisisse. vid. ILL. GUNDLINGIUS Part. Gundling. 2. Observ. 8.

a) a Romanis.

§. 4. Romani itidem, nihil sanctius, quam fidem datam colendam esse asseruerunt. Hinc morem iungendarum manuum, quoties alter alteri mandaret negotium, introduxerunt. Quemadmodum enim alias corporis partes dicabant numinibus, ita DEXTRAM (*) FIDEI sacram facere solebant, quod observat GERARDVS NOODT

a) Germanis.

V. C. Probabil. L. 4. c. 12. Et quid de antiquissimis Germanis dicamus? Exclamant eorum legati apud TACITVM Lib. XIII. Annal. c. 54. n. 5. nullos mortalium armis & FIDE ANTE GERMANOS esse. Quid itaque mirum, si in Specul.

Saxon. L. 1. art. 7. dispositum: *Wer et was borget oder gelobet, der soll es gelden, und was er thut, das soll er stet halten, & in Spec. sueu. c. 12. Was der Mann gelobet, das soll er stet halten.* Ortum inde tritum illud Germanorum: *Ein Wort ein Wort, ein Mann ein Mann.* Merito autem dolendum, aliam fere hodie esse Germaniæ faciem

longiusque recessum a germana illa fide, quorum pertinet illud: *Versprechen ist Edelmännisch, halten aber Bäurisch*, vid. HERTIVS Paroem. L. 1. c. 8. §. II.

(*) Imo etiam constat apud alias gentes manum obligationis fuisse symbolum Cuiac. ad l. 10. C. de inutil. stipulat. Grotius de I. B. & P. L. 2. c. 13. §. 22. adeo, ut si promissor fidem fallae non minus detestabilis habeatur, quam si peierasset. Idem etiam de iuramento per femur dicendum Genes. XXIV. 2. XLVII. 29. Ostendit enim Hermannus von der Hardt in Literis de iuramento per dextræ carpum, non per femur, vocem Iarech significare dextræ carpum v. ill. Dn. Gundling Gundlingian. P. IV. Obs. 2. §. 1. Apud Germanos adhuc hodie hic ritus in viridi est observantia omnibusque notus Hering de Fideiuss. c. II. n. 104. 165. seqq. Hinc Vbo Eminus Rer. Frisiacar. L. 2. de veteribus Frisiis locuples testis est: verba pro litteris & sigillo, dextram pro iuramento habebant.

§. II.

Quæ cum ita sint, neminem adeo perfrictæ frontis futurum credimus, qui id, quod quis promisit, non seruandum iudicaret. Cum autem transigere sit pacisci, & omnis transactio, quæ est litis dubiæ conuenta, sed non gratuita decisio, fiat pacto, sine dubio etiam is qui transigit, id quod promittit sancte seruandum iudicat. Quod si enim faceret secus, vel aperte esset iniustus, vel sibi ipse contradiceret, atque propterea merito pro absente & stulto esset habendus. Apposite & plane ad mentem nostram Imperatores DIOCLETIANVS & MAXIMIANVS L. 20. C. de transact. nihil ita, aiunt, FIDEI HVMANÆ congruit, quam ea que placuerunt, custodiri. Idem adfirmat VLPIANVS l. 1. ff. de Pactis, de qua videbis quæ habet NOODT de Pactis & transactionibus, C. I. p. 649.

§. III.

Adnumeramus autem transactionem contractibus qui continent aleam, similisque ea est emtioni spei, recte sic arguente ILL. THOMASIO in diss. de æquitate cerebrata L. 2. C. de Rescindenda Vend. C. 3. §. 8. Dum enim transigimus adest dubius incertusque litis euentus, quisque sit reportaturus palmam ignorant transigentes. Frustra itaque est, qui se, lite iamiam transactione solutum esse conqueritur, cum adsit consensus indefinitus in vtrumque euentum directus. Quæ indefinite consentiendi ratio omnem conquerendi causam excludit vtrumque euentus ceciderit, rationes ita subducente acutissimo TITIO ad Puffend. de offic. hom. & cin. obs. 384. Nam dum transigit, dubitat de litis euentu, & sic se proprio motu subiicit casui incerto. Apparente igitur deinceps læsione inanis esset atque risu digna querela, si eam mouere nullamque proinde pronunciare vellent transactionem,

nem, cum eideam semet iam subiecerit in antecessum.
 BARBEYRAC ad PVFFEND. L. V. C. 9. §. 1. 2, 1. HERTIVS Pa-
 roem. L. I. c. 43. §. 1.

§. IV.

*Nihil ope-
ratur er-
ror, in re
incerta e-
nim unus
errat.*

Neque error hic quicquam operatur. Qui enim de re incerta paciscitur is vtiqve errare potest, estque vniis semper in ignorantia, aut errore, quia illa est incerta. Eo ipso autem dum in transactionem, renunciat errori, quia id quod promittit etiam servandum iudicat. Ex quo nunc facile est ad concludendum, neque propter enormem lesionem, neque propter enormissimam rescindendam esse transactionem, quia de his omnibus est transcriptum III. GVDNLINGIVS *Dissert. singularia de trans-act. stabilis. & instabilis. capita §. 7.*

§. V.

*Bene vero
dolus me-
tuque.*

*Licet enim
coactus con-
sentiat.*

*tamen co-
gens ius
metum in-
ferendi pro-
missumque
acceptandi
non habet.*

Aliter autem longe se res habet, si quis metu do-
love se ad transigendum esse inductum queratur. Qui enim vi metuque, qui cadit in virum constantem (*), adigitur, ut aliquid promittat, non obligatur. Quamvis vero consensus in promisso vi metuque extorto non sit excludendus, non tamen inde sequitur, ergo validæ sunt ejusmodi promissiones, quia ius Naturæ pacta consensu mutuo inita servanda esse dicitur. Frustra itaque hic est VEFELMANNVS *de Officiis sermocin. c. 7. §. 4.* Non enim queritur, an adfuerit consensus, sed an alter ius habuerit metum mihi inferendi idque proinde, quod promissi, acceptandi? Quemadmodum vero metum incutiens id non habet, ita a mea parte nulla oritur obli-

(*) Vnde etiam timoris nulla excusatio non est l. 184. de R. I. Videtis tamen quæ eleganter hanc in rem. disserit BARBEYRACIVS. V. C. ad PVFFENDORFIVM L. III. c. 4. §. 10. n. 5.

bligatio ad præstandum id, quod promisi. Vbi enim *Hinc quia*
nullum ius, ibi nulla obligatio. Hinc nec opus restitu- *id nullum*
tione in integrum, quod GROTIUS deceptus iuris Ro- *nulla resti-*
mani commentis vrget *de I. B. & P. L. II. c. 17. §. 7.* *tutione opus*

§. VI.

Progredimur ad dolum. Hunc autem omnem ex- *Qui dolo in-*
cludere consensum, nemo ibit inficias. Dicitur enim a do- *ducitur ad*
lando, id est minuendo, lædendo DONATI auctoritate ad *contrahen-*
Terentii Eunuch. Act. 3. sc. 3. v. 9. probat laudatus NOODT *dum non*
de forma emendandi doli mali C. I. dōlos enim græce voca- *consentit,*
tur læsio, & dolones tela quædam bellica. Qui itaque *sed decipi-*
alterum decipit is eum lædit; sed læsio repugnat iusti re- *ens cum læ-*
gulis, quæ in omnibus conventionibus bonam deside- *dit,*
rant fidem. Vbi ergo alter me decipit exulat bona fi-
des, adeoque conventio subsistere nequit, recte ira ratio-
nes subducente NOODTIO *l. c. C. 4.* Equidem nos non fu-
git, & eum errare qui decipitur, ab eiusque parte ad-
esse errorem efficacem, sed probe est perpendendum,
eum alterius fraude doloque in errorem esse coniectum.
Qui vero decipitur, is non consentit, qui non consen-
tit non paciscitur, qui non paciscitur, is etiam non tran-
sigit. Quod autem nonnulli in ea sint sententia, distin- *Neque dis-*
guendum esse, an dolum causam dederit transactioni, an *tinguen-*
vero saltem incidit, non conuenit naturali æquitati, *dum inter*
quæ omnem omnino dolum seuere prohibet. Fecit Ius *dolum caus-*
Romanum quare ii secus senserint, quamuis ne hoc qui- *sam dan-*
dem iure fuerit differentia inter dolum causam dantem *tem trans-*
b. f. contractui & incidentem, de quo differemus C. II. *actioni &*
inciden-
tem.

§. XII. fufus.

§. VII.

Dolus a tertio adhibitus huc non pertinet, quia a *Nihil vero*
ter- *dolus a ter-*

tio adhibi-
tus opera-
tur.

Neque dolus
oritur ex re
ipsa.

quia est ad
fectio homi-
num.

transigente commissus non est, & sic extra ipsum repe-
ritur. Decipiens tamen salua ceteroquin transactione,
a *l. id*, quod interest, præstandum adigi potest. v. *TITUS*
l. c. Obs. 218. Verum enim vero, iniquis forte, non qui-
dem dolum personæ subesse, sed eum ex re ipsa oriri. Est
hæc tua objectio admodum illepida atque plane inepta.
Nonne enim dolus fraus, fides, cetera sunt affectiones
hominum indeque de rebus inanimatis prædicari neque-
unt? vid. *ILL. THOMASIVS cit. diss. c. 2. §. 4. lit. h. ubi*
Dolus, ait *fraus*, *fides bona mala* &c. sunt affectiones ho-
minum, quæ non nisi improprie de bestiis prædicantur: ac
adeo non nisi abusive de rebus inanimatis. De his dolus
non magis convenienter prædicabis ac risum aut lacrymas.
Sed prava tamen rident. Vtique, sed stylo poetico, non eo,
quem postulat philosophia iuris.

§. VIII.

Conclusio
Cap: 1.

His ita clare demonstratis, nemo dubitabit ampli-
us, transactionem, si dolus metusque absit, ita esse va-
lidam, ut nullo prorsus prætextu possit rescindi. Restat
itaque ut Cap. II. videamus: an etiam iure civili subsistat
transactio, si quis se ultra dimidium læsum esse adfir-
met, recurratque ad *l. 2. C. de Rescind. Vendit.* tanquam
ad sacrum quoddam Palladium & Cap. III. quid obti-
neat iure Germ. & vsu forensi.

CAP.

CAP. II.

DE

TRANSACTIONE NON RESCIN-
DENDA PROPTER LAESIONEM VLTRA
DIMIDIUM SECVNDVM IVS
ROMANVM.

§. I.

Perique non infimi ceteroquin subfellii Icti *Acquitas l.*
L. 2. C. de Rescind. Vend. summopere commendant *2. C. de Resc:*
illamque ex ipso fluere rationis fonte sibi persua- *Vend: est ce-*
dent. Quæ causa mouit ILL. THOMASIVM, vt *robrina.*
peculiari, quam laudauimus, dissertatione, de cerebrina
eius legis æquitate ageret, simulque ostenderet *C. III. §. nec exten-*
§. abfone eandem a nonnullis extendi etiam ad læsionem *denda ad*
ultra dimidium in transactionibus. Cum vero hoc ar- *transactio-*
gumentum non pertractauerit sigillatim, operæ pretium *nes.*
nos facturos credimus, si paulo fuitus demus demonstra-
tum, oleum operamque perdere eos, qui ita subducunt
rationes.

§. II.

Contextuit iam VIR ILLUSTRIS illius legis historiam *Historiam l.*
C. 2. §. 5. seqq. ad quam B. L. ablegamus. Prohibent *2. contextuit*
enim dissertationis limites, vt eam hic repetamus. Id ILL. THO-
interim præponimus, admodum esse vero simile, Dio- *MASI VS.*
cletianum non propter læsionem ultra dimidium, sed *Impper. pro-*
propter quæcumque, quæ non est leuioris momenti, *pter læsio-*
concessisse contractus rescissionem, indeque verba *l. 2. que non*
MINVS AVTEM PRETIYM & l. 8. NISI MINVS DIMIDIO, refe- *erat læsio-*
renda *ris momen-*

B

ti, concessa re rescissio- nem. renda esse ad TRIBONIANI emblemata. Sed quaris, quæ sint huius coniecturæ argumenta? videsis ea in laudata *diff. c. II. §. II.* Et si tibi tunc videatur verosimilius, ipsum *l. 2. §. 8.* architectum earundem auctorem esse, suaviter frueri hac tua coniectura, nos tibi eam non inuidebimus.

§. III.

Quomodo differat pactum & transactio.

Id vero ostendendum est clarius: differatne pactum a transactione? Audiamus ULPIANVM ad edictum *l. I. ff. de transact.* Qui *transigit*, inquit, quasi de RE DVBIA & LITE INCERTA, neque FINITA transigit: Qui vero paciscitur donationis causa, rem CERTAM & INDVBITATAM liberalitate remittit. Quam DVARENI, Icti clarissimi, inter-punctionem adprobamus cum NOODTIO de Pactis & Transact. *c. III. p. 656.* WISSENBACHIO *Disp. XI. th. I. n. 3.* & VINNIO de Transact. *c. I. §. 6.* Recte inde est obseruatum ab iisdem, nos pacisci nulla re cogente, donandi animo, parum curantes, an quid debeat, an debeat nihil. Nulla in pacto adest causa, quia sola nititur liberalitate, bene vero in transactione, vid. ILL. GVNDLINGVS in pererudita *dissert. Singularia de transact. stabil. & instabil.* *capita §. I.* WISSENBACH *ad ff. Disput. X. th. I.* Sed quamquam transactio differat a pacto & conuento in specie, non tamen excluditur a generali pacti & conuenti appellatione. Dum enim edixit Prætor: PACTA CONVENTA SERVABO, non minus transactiones seruat, quam donationes NOODT *l. c. p. 659.* vbi quoque, hac potissimum motus ratione, suspicatur, olim vnum de pactis & transactionibus fuisse titulum, diuisum postea a magnifico TRIBONIANO. Vnde etiam simul patet, cur in titulo de transactionibus edictum perculiare non

Vnus fuit de pactis & Transactionibus titulus diuisus a Triboniano.

non extet, cum is fuerit pars edicti de pactis conuentis.
Conuentionis autem vox est generalis. l. 1. §. 3. *cod.*

§. IV.

Est vero transactio: rei dubiæ litisque incertæ da- *Definitur*
to aliquo, retento, vel remisso decisio, l. 1. §. 2. *ff. de Transactio.*
Transact. Initur itaque illa ab iis qui dubium atque in-
certum litis euentum animo versant ILLVSTR. GYND-
LINGIVS l. c. §. 5. HERM. VVLTEIVS *Conf. Marp. V. I. C. 15.*
n. 290. Quæ cum ita sint, nonne in omni transactione
vtriusque consensum intuitu læsionis adesse animadver-
sis? Dum enim vterque intelligit, rem adesse dubiam in-
certumque litis euentum, eius tristes ambages vultures-
que forte togatos, qui ipsorum marsupiiis aruificeose
insidias struunt, pertimescunt, & eam potius componunt
transactione, eoque ipso, dum se eam seruare velle pro-
mittunt, omni renunciant læsioni, quæ postea forte, ipso-
rum opinione, adparere posset. Quod si enim face-
rent secus, id non seruarent quod promiserunt.

§. V.

Adest itaque in omni transactione incertum atque *Quia adest*
ambiguum. Quod vero ambiguum eius certa esse ne- *certum*
quit æstimatio, quia est ambiguum. Vbi vero æstima- *lesio ultra*
tio certa deficit, læsio ultra alterum tantum probari ne- *alterum*
quit. Ignoratur enim prius tantum, quia adhuc nescitur *tantum*
quantum debeatur; alterum tantum vero primam sum- *probari ne-*
mam præponit, nec sine illa intelligitur. Quid vero *quit.*
postea forte innotescat non attenditur, quia tunc non am-
plius transigitur, sed iam transactum omnisque lis fini-
ra est, recte sic arguente ILLVSTR. GYNDLINGIO l. c. §. 42.
VVLTEIO l. c. n. 287.

§. VI.

Quid senserint Iuris Romani? Negarunt propter lesionem rescindi transactionem. Idque probatur i) per l. 78. §. 6. ad §. Trebellian.

His ita probatis, expendendum est paulo curatius, quæ fuerit Iurorum veterum de læsione in transactionibus sententia. Non vero patitur Iuris Romani ratio, indulgere rescissionem transactionis, licet quem ultra dimidium læsum esse appareat. Clarum id fit, non solum ex iis quæ iam a nobis dicta sunt, sed confirmat nos etiam in ea sententia SCÆVOLA l. 78. §. 6. aa Sct. Trebellian. Heres, enim inquit, eius, qui post mortem suam rogatus erat universam hereditatem restituere, MINIMAM QUANTITATEM, quam solam in bonis fuisse dicebat, his, quibus fideicommissum debebatur, restituit: POSTEA REPERTIS INSTRUMENTIS apparuit, QUADRVPLO AMPLIVS hereditate fuisse. *Questum est, an in reliquum fideicommissi nomine conueniri possit? Respondit, secundum ea, que proponerentur, SI NON TRANSACTVM ESSET, posse.* Quid desideras clarius? Transactione rescindi nequit, licet quadruplo amplius fuerit in hereditate. Sed regeris forte cum grauitate, sciuisse fideicommissarium vires hereditatis & transegisse post reperta instrumenta, eamque ob causam eam rescindendam non esse respondisse Iurum. Quod tamen ne veri quidem speciem habet. Nam in ipsa lege dicitur, non transactionis tempore, sed POSTEA primum reperta fuisse instrumenta ex quibus apparebat læsio, SCHILTER Exercit. IX. th. 15. Imo eo casu non fuisset transactione, sed gratuita pactio & iuris liquidi remissio VINNIVS Qu. Select. L. 1. c. 57. Eiusdem farinae esset illud, quod alius forte proferet argumentum: in proposita specie de enormi læsione simul fuisse transactionem. Nonne enim ibi sermo est, de vniuersa hereditate omnemque asseritur transactione litem fuisse sopitam? De læsione nihil in toto themate reperitur v. LL. GYNDLINGIVS cit. diff. §. 43.

Alia Obiectio.

§. VII.

§. VII.

Et hæc quidem sufficere possent ad stabiliendam eam, quam defendimus sententiam, nisi & alia non minoris ponderis superessent argumenta. Constat enim transactionem esse inuentam ad lites finiendas *l. 12. C. de Transact.* Sed num finirentur lites, si sub læsionis prætextu rescissioni fit locus denuoque iis aperiat^{2) quia transactio ad lites finiendas adinuenta.}ur fenestra? ANT. FABER *Error. Pragm. Dec. VIII. Err. 10. n. 2.* Deinde notum, comparari transactionem iuriiurando *l. 1. §. 2. ff. de Iure iur.* ^{3) quia comparatur iuriiurando.} Quemadmodum vero tunc non quæritur, an debeat^{4) Quia similis est rei iudicatae.}ur, sed saltem, an iuratum, *l. 5. §. 2. de Iure iur. §. II. I. de Act.* ita etiam hic non quæritur, an quis sit læsus, sed an transactum. Eadem utroque casu ratio, & sic eadem quoque fieri debet applicatio. Accedit DIOCLETIANVM & MAXIMIANVM rescipisse *l. 20. C. de Transact.* ^{5) Quia sufficit iustus litis metus.} Non minorem auctoritatem TRANSACTIONVM quam IUDICATARVM esse, recta ratione placuit. Iam vero iuris est manifesti, rem iudicatam læsionis prætextu non rescindi *l. 4. C. de Re iudic.* Quis itaque negaret, idem iuris esse, si propter læsionem rescindenda esset transactio? HARMENOVIVS *L. I. tit. 10. FABER Dec. VIII. er. 10. n. 8. HERING de Fideiuss. C. 20. §. 7. n. 3. ZANG'R de Except. p. 3. c. 18. n. 1. seq.* Sed hæres adhuc in ancipiti? Velim audias PAVLVM *l. 65. §. 1. de Condiç. indeb.* Et quidem, inquit, quod TRANSACTIONIS NOMINE datur, licet res NVLLIUS METUS. LA MEDIA fuerit, non repetitur: nam si lis fuit, hoc IPSVM, quod a LITE DISCEDITVR, CAUSA videtur esse. Sin autem EVIDENS CALVMNIA detegitur & transactio imperfecta est, repetitio dabitur. Videsne, sat iustam fuisse causam, ut a lite discedatur? Si vero ea sufficit, non attenditur læsio, non enormis, non enormissima, sed sufficit, iustam adfuisse litis metum *ILL. GVDLINGIVS cit. diff. §. 7.*

B 3

§. VIII.

§. VIII.

Quid efficiat error?

Quæritur propterea, quid efficiat error? sed iam C. I. §. IV. ostensum, errorem atque ignorantiam non esse excludendam, quia subest causa dubia. Verum enim vero id eo extendendum non est, si quis putavit subesse litem, cum tamen subsit nulla. In hunc enim errorem antecedentem consensit nemo, nec etiam ex negotii natura consentire potest, recte sic arguente ILL. GVNDLINGIO l. c. §. 7. vid. CARPZOV. L. V. Resp. 7. §. Resp. 66. Neque obstat l. 29. C. de Transact. Quæritur enim, an si cum aliquo super hereditate transactum & res quadam hereditaria apud tertium reperiantur, ab eo peti possint. Respondet imperator, posse, quia transactio inter alios inita, tertio neque prodest, neque nocet BRVNEMAN, ad c. l. 29. n. 1. seqq.

§. IX.

De quo non cogitatum, de eo non transactum.

Nec id prætermittendum, transactionem ad id saltem, de quo cogitatum, esse extendendam. Lites enim de quibus non cogitauimus in suo statu retinentur l. 5. de Transact. BYNCKERSHOECK Obs. Iur. Rom. L. 4. c. 2. quosensu transactiones stricti iuris esse dicuntur ILL. GVNDLING cit. diff. §. 46. BACHOV. ad TREVL. Disp. VII. th. 6. lit. A. Casus est in l. 3. §. l. l. 12. ff. de Transact. Transegit TRIVS super iis quæ ipsi in testamento relicta, sed postea reperti sunt codicilli, recte nunc petit fideicommissum, de eo enim duntaxat cogitavit, quod in iis tabulis, quas tunc nouerat, continebatur.

§. X.

Neque l. 2. C. de R. V. ad transactionem extendi potest.

Vltimum præsidium quæris in l. 2. C. de Rescind. Vendit. & suadere æquitatis rationem, vt eam ad transactiones extendamus, absone adfirmas. Sed iam satis dedimus demonstratum, ante DIOCLETIANI tempora non cogi-

cogitatum fuisse de transactione propter læsionem rescin-
denda, ita, vt is inepte ageret, qui in re clara noua sibi
formaret dubia. Imo ne ipsum quidem De qua ex-
tensione ne
ipse quidem
Diocletia-
nus cogita-
uit. DIOCLETIANVM de tam inepta extensione cogitasse, exinde fit certum,
quia nullam eius rei in vniuerso iure superest vestigium.
Ipsa enim lex 2. de Venditore loquitur, & quid in ea est
ex quo possit coniectura capi, quod idem constitutum
voluerit in transactione? ANT. FABER Error. Pragm.
Dec. VIII. Error. 10. n. 3. Ergo primum post eius tempo-
ra sub specie æquitatis extendi cœpit. Imo mihi ad-
modum est opinabile, post IACOBVM de ARENA, cuius opi-
niones ex legum mente petitas fuisse fatetur BARTOLVS
sed postea
ex æquitate
imagiuaria
cœpit ex-
tendi. in tr. banditor n. 11, huius extensionis primarium archi-
tectum fuisse eundem BARTOLVM ad l. siquis cum aliter Primarius
extensionis
archite-
ctus fuit
2. ff. de V. O. sed est, inquit, differentia in modo estiman-
di, quia in transactione estimatur DVBIVS EVENTVS LITIS, BARTO-
ad hoc, vt videatur, an quis sit deceptus ultra DIMIDIAM
IVSTI pretii. Nam illius dubii euentus venit in estimatione:
LVS.
non autem estimabitur quantum erat in VERITATE; vnde re-
spectu VERITATIS poterit esse DECEPTVS ULTRA DIMIDIVM iusti
pretii. Ergo BARTOLVS læsionem ad dubium litis euentum
refert, si nimirum transfigens minus dimidia quam ex lite,
si ista ante transactionem finita esset, deductis expensis,
omnino habiturus fuisset, ex transactione acceperit v.
COTHMANNVS Vol. 1. Resp. 28. n. 261. seqq. & quos ibi
magno numero adducit, ex quibus tamen PINELLVS in
l. 2. de Rescind. vend. P. I. e. 4. n. 2. hoc casu nunquam
probationem læsionis concludentem esse posse fatetur.
Quæ etiam causa, quod eam satis exagitaauerit ANT. FA-
BER. Dec. VIII. Error 10. n. 6. 7.

§. XI.

Hinc CARPZOVIVS, venerabilis ille pragma-
Quæ sit
Carpzouii
tento-
sententia. tico-

ticorum antistes, in *Jurispr. Forensi* P. 2. C. 34. d. 1. *Et* enim, inquit, cum remedium dict. l. 2. in contractibus commutativis absque controuersa locum habeat, cur non *Et* ad TRANSACTIONEM accommodaretur l. 5. C. de dolo malo, iniquissimum sane esset nullam hic lesionis considerationem admitti, quam nullis verborum etiam amplissimorum clau-

Probat extensionem per l. 5. C. de dolo malo.

verba legis.

sulis excludi interpretes concedunt HEIG. Q. 9. n. 18. Refugit itaque CARPZOVIVS & qui cum eo sentiunt ad l. 5. C. de dolo malo, in eoque se inuenisse credunt firmissimum sententiae, quam propugnant, praesidium. Rescribunt vero in ea lege imperatores iidem: Si superstiti patre per emancipationem tui iuris effecta, matri successisti, rebusque tuis per legitimum tutorem patrem eundemque manuissorem administratis, postea TRANSEGISTI cum eo BONA FIDE; perspicis, quod si pactum tantum factum sit, petitio tua per exceptionem submouetur: si vero nouatio legitimo modo intercessit, *Et* acceptilatio subsequuta est: nullam tibi cum eo superesse actionem, sane si LAESA ES IMMODICE liberatione solenniter per nouationem atque acceptilationem tributa: non DE DOLO propter PATERNAM VERECUNDIAM, sed in FACTVM ACTIO tibi tribuenda est.

Casus legis.

Filia emancipata Amphidrosia cum patre super gesta tutela bona fide transegerat; sed laesa erat DOLO patris, quaerit, qua actione contra eum experiri possit. Respondent imperatores: Si laesa es IMMODICE quidem non actione DOLI, sed in FACTVM propter PATERNAM VERECUNDIAM agere potes. Notum enim est contra extraneos competuisse, si alia actio non superfuisset l. 1. §. 2. *Et* l. 2. C. cod. eam de dolo, contra patrem vero saltem actionem in factum subsidiariam l. II. ff. De dolo malo. Valde itaque semet ipsos decipiunt, qui immodicam laesionem, cuius in hac lege mentionem iniiciunt imperatores, interpretantur

Agitur ibi de dolo, non de laesione ut supra diximus.

tur ex l. 2. C. de Resc. vend. Non enim dolus ex quantitate damni, sed ex qualitate facti (*) æstimatur l. 10. C. eod. Eam igitur ob causam adiectum, dandam actionem in factum subsidiariam, quia propter modicam lesionem dari non solet l. 9. §. 5. C. l. 10. de Dolo malo v. ANTON. FABER de erroribus Pragmat. Dec. I. Error. VII. n. 6. seqq. n. 22. seqq. VINNIUS *Qu. ill.* L. I. c. 57. p. m. 284. HAHNIUS ad WESENB. de Transact. n. 8.

§. XII.

Superest, ut de transactione dolo metuue inita discutiamus. Constat autem quod tunc non queratur, an quis sit læsus, sed an deceptus metuue ad promittendum adductus. Qua ratione motus eiusmodi transactionem non subsistere posse respondit VLPPIANUS l. 9. §. 2. de transact. quia is, qui ita transigit, non paciscitur, sed decipitur NOOD l. c. c. 15. p. 705. Deinde & illud certum, iniuisse. Quirites transactionem modo pacto nudo, si aliquid saltem promissum l. 21. C. l. 28. C. de Transact. Modo, si datio vel factum interuenerit, tam transisse in contractum innominatum l. 33. C. eod. Modo accessisse stipulationem, eoque casu datam fuisse actionem ex stipulatu l. 21. C. C. l. 33. eod. Modo interposita stipulatione Aquiliana & itidem competuisse actionem præscriptis verbis l. 4. C. 5. ff. eod. NOOD l. c.

Dolus
transactio-
nem reddic
nullam.

Poterat
transactio
diuersimo-
de iniri.

(*) Neque obitat l. 36. de V. S. Nam verum est, quod ait Vlpianus, rem dolum in se habere. Sed non pertinet ad casum læsionis enormissimæ, sed plane diversos, ut si stipulatio facta sit sine causa l. 2 § 3. ff. de doli mali except. stipulatus est Titius seruum Scichum, sed hic iam tempore stipulationis erat mortuus, vel postea sine culpa tamen promissoris. Nihil stipulator ab initio dolo fecit, sed tamen exceptione doli potest repelli, quia hoc ipso est in dolo, quod nunc seruum petit ANT. FABER error. Pragm. Dec. I. Err. 7. n. 12.

l. c. c. 4. Interueniente itaque stipulatione, quia suberat stricti iuris negotium, auxilio prætoris extraordinario opus erat, postquam formulam de dolo malo adinuenit GALLVS AQVILIVS Collega & familiaris CICERONIS NOODT *de forma emend. doli mali c. 5. p. 487.* Quod si autem in bonæ fidei negotium transferit transactio, hoc prætoris auxilio opus non erat, quia illud ipso nullum, siue dolusei causam dederit, siue inciderit. Quod sicuti rationi conuenit; ita idem placuisse Romanis erudite demonstratum dederunt ILL. GVNDLINGIVS *in Digestis p. 356.* NOONT *l. c. c. 2. § 7.* SCHVLTING *ad ff. quod metus causæ. §. 6. & de dolo malo §. 4.*

§. XIII.

Idem metus nullam reddit transactio- nem.

De metu edictum proposuit LVC. OCTAVIVS A. V. C. DCLXXVIII

Progredimur ad vim metumque. Sed in stricti iuris contractibus ante AQVILI edictum non magis metus quam dolus vindicabatur, valebatque & ciuili & prætorio iure. Sed post huius edictum, de quo §. X verba fecimus, cepit rescindi actione vel exceptione doli mali *l. 14. §. 13. Quod metus causæ*, quia videbatur is qui dolo fecisset etiam metu fecisse. Primus LVCIVS OCTAVIVS Prætor A. V. C. IOCLXXVIII. edictum proposuit: QVOD PER VIM AVT METVM GESIVM RATVM NON HABEBO, vnde etiam FORMVLA OCTAVIANA audit CICERONI *Orat. III. contra Verrem. c. 65.* Quod sicuti clarissime probatum dedit ILL. GVNDLINGIVS in eruditissimo libello *de efficientia metus C. 3. §. 4. not. 1.* ita concidunt ea, quæ CL. NOODTIVS *de Pactis C. 16.* SCHVLTINGIVS *ad ff. de dolo malo §. 3.* disseruit Cassiumque eam primum proposuisse existimauit. Nam non queritur hic de generali doli exceptione, sed speciali metus actione & exceptione v. ILL. DN. GVNDLINGIVS *in Digestis p. 347. §. 10. seqq. A. dissert. de Except. metus iniusti in statu natur. & ciuili ILL. BOEHMERO. præfide habita c. 2. §. 3.*

§. XIV.

§. XIV.

Sed quorsum hæc disputamus. Ut scilicet nemo *Epilogus*
non intelligat, transactionem, si ea transferit in nego- *Cap II.*
tium stricti iuris, rescindendam fuisse prætorio auxilio,
sua vero in b. f. eam ipso iure fuisse nullam atque irri-
tam. Non enim rescindi potest id quod ipso iure non
tenet ANT. FABER *Error. Pragm. Dec. I. Error. 7. n. 17.*
Nulla hic occurrit de læsione quæstio, neque hæc in
caussa est, quod negotium subsistere nequeat, cum in id
solummodo inquirat prætor, an dolus subit metusue?
BRVNNEMAN. *adl. 65. de Cond. indeb. n. 5. seqq.*

CAP. III.

DE

TRANSACTIONE NON RESCIN-
DENDA PROPTER LAESIONEM VLTRA
DIMIDIVM SECVNDVM IVS GERMANICVM,
ET QVID OBTINEAT VSV
FORENSI.

§. I.

Germanis omni tuo nihil magis curæ cordique *Germano-*
fuisse, quam ut sopiantur lites, probant notis- *rum gens*
sima eorum proverbia: *Ein magerer Vergleich* *litibus infe-*
ist besser als ein feistes Urtheil. LAVTERBACH. *sta.*
in d.iss. de Palmario Advocat. c. 3. th. 47. HERTIVS *Paroem.*
L. I. c. II. item: *eine gütige Handlung bricht einen keinen*
Zahn oder Bein aus LEHMANNVS *Florileg. p. 787.* Vn-
de etiam LEHMANNVS ZINGREFF prudenti consilio suasse

fertur: Dafs derjenige so eine rechtliche Sache um eine Hene hat, ein Ey nehmen solle, und die Sache lassen geschlichtet seyn v. MÜLLERVS ad STRVVIVM Exercit. VI. th. 34. Pertinet huc etiam illud Gallorum. *il gaigne assez, qui se met hors de proces.* VINNIUS Select. Qu. L. I. C. ult. Rectissime propterea rationes subduxit ACVRVSIVS: Melius est, inquit, unum tene, tene, quam centum cape, cape, scil. per litigium.

§. II.

Hinc iudicibus amica
compositio
iniuncta.

1) in Res.
Imper. nouiss.
§. 110.

2) O. P. M.
c. 6. §. 1.

Cum itaque adeo exorariis semper fuerint lites quid mirum, si iudicibus serio iniunctum, ut, licet id ne quidem urgeant litigantes, tamen curent solliciti, ut amicabili compositione controuersiarum litesque componantur v. ZIEGLER in Dicastice concl. 22. §. 5. Hinc etiam in Refflu imperii Nouiss. §. 110. prudenter dispositum: Dafs der Richter erster Instanz die Partheyen in zweiffelhafften Sachen nicht allein vor angefangenen Recht Stand und lites contestation, sondern auch in quacunq[ue] parte iudicii durch alle dienliche Mittel und Wege, auch schiedliche Erinnerungen in Güte von einander zu setzen, und hierdurch alle weitläufftige und kostspielige Rechtsfertigung zu verhüten sich bestreife v. VENT. DE VALENT. in Parthen. litig. L. 2. c. 4. n. 10. CARPZOVIUS P. I. C. I. d. 10. L. III. Tit. 4. Resp. 35. n. 1. KNICHEN de Saxon. non prov. in re voce Ius C. 3. n. 73. ORDINAT. PROCESS. MAGDEB. C. 6. §. I. ubi: Wann die Partheyen auf den angeetzten Tag, da Sie vor beschieden, gehorsammlich erscheinen, so sollen die Cantzler und Rärhe, auch alle übrige Gerichts Obrigkeit, und Verwesere, allen möglichen ernstlichen Fleiß anwenden, die selbe ihrer habenden Irrungen halber, durch billigmässige Wege, mit ihrer allerseits Bewilligung in der GÜTE ZU VERGLEICHEN, damit die Unkosten lang-

lesionem ultra dimidium secundum Ius Germanicum &c. 21

langwieriger und beschwerlicher Rechts-Processe erspahret, und ein jeder dasjenige, dazu er befugt, in der GUTE und ohne WEITLAUFFTIGKEIT haben und erlangen, auch die Unterthanen um so viel desto mehr mit einander in Friede und Einigkeit leben mögen. Sed facit plerumque animus litigantium odii plenus & consiliis patronorum causa, qui id agunt vnice, vt eos ære emungant, plane occœeatus, vt lites per amicabilem compositionem magis protrahantur, quam sopiantur v. ILL THOMASIVS in Dissert. de Litium protract. per amicabilem compositionem. Interim abusus non tollit vsum.

§. III.

Quod si igitur sapiunt litigantes optime faciunt, si Et optime non audiunt blandas eorum voces, qui litis tutelam am-faciunt liti-
biunt, licet cum gravitate multa de causa iustitia disce-gantes si po-
rant. Incertum enim ea semper habere poterit exitum, ius transi-
licet de iustitia causa confidas plenissime. Imo non in-gant, quam
verecunda cogitatio est eius qui lites extimescit & ex-
cratur l. 4 §. 1. de alien. mut. iud. caus. fact. Hinc OL-
DENDORPVS Class. I. art. II. in Except. de rei convent. Mul-
ti certe, ait, reperiuntur boni viri, qui malint re aliqua
carere, quam strepitu vexari iudiciario, presertim cum vi-
dent, sacrosanctas iustitie officinas ubique consupratas.
Quid quod ipse CARPZOVIVS P. I. C. I. d. 9. verbis ad mise-
ricordiam mouendam compositis, adferat, Ægyptios de-
cem plagis fuisse castigatos, sed miseros litigantes mille
subici v. WESENBECK. Conf. 23. n. 39. VENTVR. DE VALENT.
Parth. litig. L. I. c. 4. n. 14.

§. IV.

Quæ cum ita se habeant, exurgit quaestio: an Ger-
manorum iure transactio propter lesionem ultra dimidi-
um sit rescindenda? sed reiecit iam C. II. §. XI. CARP-
ZOVIVS propter lesio-

nem ultra
dimidium?
quod nega-
tur.
& resu-
tatur
SCHILTE-
RVS.

ZOVII fundamentum, clarissime ostendentes *l. 5. C. de dolo malo* non agere de rescissione propter lesionem immodicam, sed propter dolum, qui omnia omnino negotia nulla reddit atque irrita. Attamen SCHILTERVS *Exerc. ad ff. IX. §. 18.* in ea est sententia I. G. ex æquitatis ratione transactionis iudicialis æque ac extraiudicialis rescissionem fuisse permissam. Quemadmodum vero ex iis que *C. I.* differimus, facile est ad intelligendum, istam æquitatem esse cerebrinam; ita remanet facti quæstio: quid senserint Germani? Sed ne quidem verosimile est, gentem litibus adeo infestam & cui fides in tanto semper fuisse constat pretio *v. C. I. §. I. C. III. §. I.* ob lesionem solam, & ex post facto primum adparente, sustulisse compositiones nouisque litibus aperuisse fenestras. Non itaque credimus SCHILTERO asserenti contrarium, quia id quod dixit, non probauit. *v. ILL. GVDLING. in Digestis p. 256. §. 9.*

§. V.

Germania
Icti ex æ-
quitate ce-
rebrina ad-
plicarunt
*l. 2. C. de R.
V. ad trans-
actiones.*

Quod vero in transuersum egit plerosque Germaniæ Ictos fuit, quod æquitatem cerebrinam in pretio habuerint & propterea existimauerint nihil esse æquius quam adplicare *l. 2. de R. V. ad transactionem.* Hinc etiam non mirum, eos sententiæ quam propugnant decisionem petere ex lure Romano. Sed quia *C. II* iam clarissime est demonstratum, aliam plane iuris Romani & Imperatorum, quam ii consingunt, fuisse mentem, facile patet, quod cum concidat fundamentum, etiam vno icu conclusiones, quas inde deducunt, concidere debeant.

§. VI.

Varie ad-
versario-
rium opi-
niones.

Noli autem existimes, vnâ eandemque eorum qui in aduersariorum castris militant esse sententiam. Sunt enim qui cum BARTOLO, quem ipso nomine venerabilem esse perhi-

perhibet HEIGIVS P. 2. *Qu. 9. n. 12.* distinguunt, an laesio alii restrin-
assimetur respectu habito ad rei ipsius quæ v. c. in iudi- gunt id ad
cium deducta erat assimilationem, & eiusmodi laesionem ^{dubium li-}
non inducere dicunt hoc remedium: an vero ad ipsum ^{is eventum.}
litis eventum, quod quilibet alius alterum tantum pro
dubio litis eventu daturus fuisset, quo demum casu cum
Bartolo admittunt rescissionem v. PINELLVS ad l. 2. C. de
R. V. P. I. c. 4. n. 14. BACHOV. ad Treutl. T. I. disp. 7. th. 6.
lit. c. Demum alii ad ipsam rei controversiæ assimilationem respicere malunt, si laesio excurrat in notabili quan-
titate. Modicam enim non curant, quos recenset Pi- ^{psam rei}
NELLVS l. c. & HEIGIVS l. c. n. 13. *seqq.* Quæ vero sententia ex his omnibus veritati accedat proxime vsuque ^{controversi-}
forensi sit adprobata manet adhuc incertum, vno hoc, ^{se assima-}
altero contrarium asserente & utramque sententiam pro ^{tionem re-}
communi vendicante HEIGIVS l. c. n. 1. 2. 13. MYNSINGER ^{spicere ma-}
Cent. 1. Obs. 33. Cent. 6. Obs. 91. MANZIVS *Decision. Palat.*
Qu. 46. n. 5. Sed Amicus Plato, amicus Aristoteles,
nobis magis amica veritas esto.

§. VII.

Recurrit HEIGIVS l. c. n. 14. *seqq.* ceterique qui re- ^{Alii in omni}
fessionem locum faciunt, ad dolum, & hunc adesse in læsi- ^{enormissi-}
one enormi sibi persuadent. Sed iam C. I. §. 5. 6. clare ^{ma læsione}
ostensum propter dolum non rescindi transactionem, sed ^{dolum adef-}
eam esse ipso iure irritam & nullam. Interim non sem- ^{se credunt,}
per adest dolus; si quis ultra dimidium se læsum esse con- ^{quod tamen}
queratur, poterit ea sine dolo contingere, quod sicuti ^{falsum.}
comprehensu difficile non est, ita ulteriori probatione
opus non est. Potest utique, quod iterum virget HEI-
GIVS l. c. n. 21. lis fingi per calumniam, sed hoc non
controversitur. Bona enim adesse debet fides, qua cer-
te omnem omnino excludit dolum MEIVS P. 4. *Dec. 31.*
Prafer-

Præsertim cum quoties de læsione probanda agitur, ad tempus contractus respiciendum & ad istum probatio dirigenda sit, non quod ex post facto accidit MASCARD. de Probat. L. 2. Concl. 962. n. 4. seqq. HEIGIVS l. c. n. 24. Eo vero tempore aderat res dubia atque plane incerta, adeoque incomprehensibile est, probari posse in re incerta certam læsionem v. C. II. §. 5. HAHN. ad WESENB. de Transact. n. 8. Quo etiam argumento refellitur HEIGIVS l. c. n. 16. ubi in ea est opinione, cum esse in dolo, qui comperta tam enormi læsione, tamen se tueatur transactionis exceptione. Non enim nunc primum transigitur, sed iam est transactum omnisque lis composita.

§. VIII.

Male a
BARTOLO
ad dubium
litis even-
tum refer-
tur.

Alii ad in-
stam æsti-
mationem
in notabili
quantitate
excurrentem respi-
cium.

Hinc iam animaduertunt ipse PINELLVS l. c. n. 12. MOLINA de Primogen. Hispan. L. IV. c. 9. n. 36. aliique male a BARTOLO læsionem ad dubium litis euentum referri, cum is sit incertissimus. Et hac etiam de causa fatetur HEIGIVS l. c. n. 27. sibi annos duodecim continuos cognitioni causarum in curia suprema & intermediis iudiciis vacanti, nondum videre contigisse exemplum ullum quo quis se ultra dimidium in transactione læsum esse liquido comprobasset. Mouit hæc incertitudo PHILIPP. CORN. Vol. I. Conf. 166. 189. quem & alii plures sunt secuti, quos magno numero recenset PINELLVS l. c. n. 26. ut alteram amplecteretur sententiam, ut si quis læsus sit ultra dimidium iustæ æstimationis, rata maneat transactio, sin autem ea excurrat ultra dimidium in notabili quantitate ea sit rescindenda. Quæ opinio licet iridem ex æquitate imaginaria in cerebro dd. sit nata; tamen teste MYNSINGE o Cent. I. Obs. 33. Cent. 17. Obs. 91. Camera imperialis assessores eam adprobarunt. Quid quod

lesionem ultra dimidium secundum Ius Germanicum Sc. 25

quod HERG O autore ita pronunciatum 8. Maii 1596. extra Saxoniam.

§. IX.

Demum in Saxoniam auctoritate publica rescindenda esse transactionem propter lesionem ultra dimidium per *Constit. AUGUSTI P. II. Const. 34.* est dispositum his verbis: *Unsere Schöppen-Schühle seyad bishero dessen einig gewesen, das die dispositio l. 2. C. de resc. vend. auch in Transactione statt haben soll, ungeacht was etliche der Doctorn vveitläuffrig hiervon disputiren, aber dis ist etwan bedenklich gewesen, ob iuxta distinctionem Bartoli zusprechen, qui facit respectum ad eventum litis, Wann aber der BEWEISS di-falls SEHR SCHWER und auch FAST UNMÖGLICH IST, so haben sich unsere Verordnete hierinn verglichen, auf die lesion vor SICH SELBST, und NIT auf LITIS EVENTUM zusprechen.* Quod tamen I) solum restringunt CARPZOVIVS ad h. *Const. d. 4. RICHTER P. 2. Dec. 99. n. 63. seqq. FRANZK. L. 3. resp. 3. n. 76. BERLICH. P. 2. dec. 363. n. 18.* ad transactionem extrajudicalem, in iudiciali enim lesioni ultra dimidium locum non concedunt, quia iudicis auctoritas fraudis ac lesionis praesumptionem excludit, & quae ab ipso acta sunt, rite celebrata esse praesumuntur GALLIVS L. II. *Obs. 1. n. 10.* Confirmant hanc sententiam multis praevudiciis CARPZOVIVS c. d. 4. RICHTER n. 65. Sed alii eam etiam in iudiciali admittunt KÖPPEN Dec. 58. n. 20. HARPRICH *dissert. de Transact. iudic. th. 33.* BERGER *Oecon. Iur. L. III. Tit. 5. §. 18. n. 4.* vbi etiam ita ab ordine ICtorum Vitebergensium pronunciatum esse 1691. testatur. Et vereor, ne sententia CARPZOVII & eorum qui tantum admittunt rescissionem in transactione extrajudiciali, abeat a mente Serenissimi legislatoris. Nihil enim ibi de hac differentia, quam propterea temere fingunt Doctores

D

ctores pragmatici v. ILL. THOMASIVS *cit. diff. C. III*
§. 10.

§. X.

2) rescissio-
ni locum
non faciunt,
si trans-
actio ex in-
teruallo ra-
tificata.

Deinde 2) hanc sententiam limitant, si ex intervallo transactionem ratam habuerint atque denuo confirmauerint RICHTER *l. c. n. 55. seqq.* CARPZOVIVS *d. 2. PRVCKMANN Conf. 50* Rationem reddunt, quia geminatio tollit errorem & inducit scientiam læsionis KÖRPER *dec. 58. n. 25* Sed ubi scientia ibi donatio, adeoque ex communi doctorum sententia actus retractari nequit CARPZ, *l. c.* Sed quid fingi posset absurdius, quam geminationem inducere scientiam? Qui enim denuo declarat, se nolle resilere a transactione, is utique adhuc potest verfari in errore atque ignorantia. Quid quod & absone, tunc frustra ad legis beneficium, si sciens iuri suo renunciauerit, eum recurrere posse adfirment CARPZOVIVS *l. c.* RICHTER *n. 66.* & quos ibi longa serie adducit. Qui enim donat, rem certam & indubitatam liberalitate remittit. Vbi vero res certa, ibi nulla transactio. Quod sicuti *C. II. §. 3.* probatum fufius; ita secus sententiam tela non extimescimus

§. XI.

3) Contra
tertium le-
gis benefi-
cium non
prodest.
4) a tertio
rescindine-
quit.

Nec 3) prodest salutare legis remedium si quis contra tertium possessorem, qui rem iusto pretio & titulo oneroso adquisiuit, ad rescissionem agere velit, & ita pronunciatum refert RICHTER *n. 73.* Sic etiam 4) a tertio contractus propter læsionem ultra dimidium impuguari & rescindi nequit. Reus enim posset excipere, quod actori ius agendi non competeret RICHTER *l. c. n. 75. 76.*

§. XII.

6) cessat, si
accessit iu-
ramentum.

Cessat 5) legis beneficium in transactione iuramen-

to confirmata. Iuramenti enim hanc vim & efficaciam esse dicunt, vt ex obligatione non efficaci, cui videlicet obstat exceptio, faciat efficacem & validam COLER. *Proc. exec. P. 1. c. 10. n. 251. RICHT. n. 277. seqq.* Lepida philosophia! Si enim sapias, facile intelliges, iuramentum nunquam nouam producere obligationem, sed esse sermonem accessorium promissionis vel assertionis, abstrahendo ab illis nullum plenum sensum habentem. DEVS enim vt testis veritatis & vindex periiuri inuocatur. Non itaque inuenta sunt iuramenta ad confirmanda negotia inualida, sed ad deterrendos homines improbiore, ne fallant in negotiis alias validis & citra iuramentum etiam obligantibus. Vnde quemadmodum regulariter accessorium sequitur naturam negotii principalis: ita etiam iuramentum, si accedat rei prohibita, si negotio inefficaci, etsi non prohibito, nouam obligationem non producit, sed tunc tamen, vt & in primo casu, vbi rei prohibita iurata promissio accessit, vitium in eo consistit, quod temere Deus fuerit inuocatus. Ex quo simul fluit, in iuratis promissionibus non subesse duas promissiones, vnam iniuratum quae homini fiat, alteram iuratum, quae Deo. Nam sola inuocatio Dei in testimonium & vindictam, in qua consistit forma iuramentorum, non continet promissionem Deo factam ILL. THOM. *ad Lancelot. p. 1391. seqq. n. 185. Inst. Ipr. Diu. L. 2. c. 9. § Fund. Iur. Nat. l. c. DN. LVDOVICI dissert. de brocard. omne iuramentum seruandum esse, quod salua salute aeterna seruare potest.* Hinc etiam alii non obstante iuramento, adhuc rescissionem admittunt, quia iuramentum non debet esse vinculum iniquitatis v. SPEIDEL. *v. Vertrag* & quos ibi longa serie adlegat.

§. XII.

*cessat, si
ei renuncia-
tum.
Requirunt
tamen qui-
dam specia-
lem renun-
tiationem.*

Denique 6) per renunciationem tolli beneficium nostræ l. 2. probare allaborant RICHTER, CARPZOVIVS alii-
que. Attamen controuertunt, an sufficiat generalis, an
vero requiratur specialis renunciatio. Sunt enim qui
non obstante generali renunciatione adhuc peti posse
contractus rescissionem asserunt, quia generalis renun-
ciatio non debet extendi ad ea, de quibus verisimiliter
non est cogitatum. RICHTER n. 84. seqq. KÖPFEN. Dec. 58.
n. 13. CARPZ. d. 2. n. 5. Quæ etiam sententia I. Saxon.
per cit. Const. adprobata his verbis: *es wäre denn, das
sich über laßone ipsa WISSENTLICHtraugitret, in wvel-
ehen Fall solches remedium nicht statt haben soll.* Sunt
vero alii qui contrarium defendunt & ni fallor, firmio-
ribus innixi rationibus. Qui enim omnibus exceptio-
nibus renunciat, is etiam sine dubio læsioni ultra dimi-
dium renunciat, alias enim non renunciaffet omnibus.
Imo verba generalia omnes sub se comprehendunt spe-
cies BYSIVS ad l. 4. §. 4. *si quis caus. in iudic.* CARD. MAN-
TICA de Tacit. & ambig. conv. l. 16. r. 18. n. 2.

*Sed qui in
genere re-
nunciat, is
renunciat
omnibus ex-
ceptionibus.*

§. XIII.

*l. s. quidem
rescinditur
tran sactio
propter læ-
sionem ul-
tra dimi-
dium, sed
probatio est
difficillima.*

Sed quamuis Saxonum Iure inprimis publica au-
thoritate transactionis rescissio propter læsionem ultra di-
midium sit introducta, eius tamen probatio erit difficil-
lima. Qua de causa mirum non est apud CARPZOVIVM
non inueniri præiudicium, probata læsione ultra dimi-
dium rescissam fuisse transactionem, sed semper respon-
derunt Cabini: *Das das beneficium l. 2. C. de Rescind. Vend.
auch in transactione und gürtlichen Vergleichen statt ha-
be und zulässig sey.* Præterquam, quod RICHTERVS re-
sponsum referat n. 54. *Das eure Verwilligung vermöge
der Churfürstl. Sächf. Constitution und des l. 2. C. de rescind.
Vend.*

Vend. welches denn in allen contracten, tranractionen und dergleichen statt hat zu rescindiren. Quae cum ita sint, prudentiae iubent regulae, vt quis potius abstinere & desistat a lite, quam magnos faciat sumtus, incertus tamen, annon forte deficiat in probatione atque reus excipiendo consequatur triumphales honores ILLVST. GYNDLINGIVS *cit. Diss. de Transact. stabilit. & instabil. §. 44.*

§. XIV.

Quod autem Camerae imperialis praxin attinet, equidem MYNSINGERI testimonium pro rescissione transactionis adduximus. Sed contrarium perhibet GAILIVS L. II. Obs. 70. n. II. *Quomodo enim, inquit, dubius litis euentus aestimari poterit, cum ea quae DVBIA sunt, estimationem CERTAM non recipiant. Is enim qui transigit, remittit incertum & dubium litis euentum, ergo lesionem allegare non potest.* GAILIO subscribit SEILER *in Sentent. Camer. sub. a. 1538. v. FICHARD. Conf. 30. n. 86. Vol. 2. ZASIVS C. 18. n. 16. BRUNNEM. ad l. 2. C. de R. V. & Conf. 97. MEV. P. 4. dec. 30. P. 8. dec. 494. MVLLER. ad STRVVIVM Exerc. 6. hb. 67. (n.)* aliique quos ibi nominat.

Camera imperialis praxis incerta.

§. XV.

Quae cum ita esse habeant, eo magis mirandum B. STRYCKIVM *in V. M. de Transactionibus §. 22.* contrariam defendere sententiam, & pro ea evidentem militare aequitatem existimare. Quam vero nos, meliora edocti, merito facimus flocci. Quod enim B. STRYCKIVS vrget, quasi ad parente lesione cesset causae dubietas, idco falsum, quia non ad id quod ex post facto forte adpareat respiciendum, cum tunc non amplius transigatur, sed lis iam finita sit transactione.

Respondetur B. STRYCKII obi.

§. XVI.

Vivimus itaque iure incerto. Quot capita, tot sententiae. Quot Dd. tot diuersae opiniones. Qua de causa

Vbi itaque nihil de hac re dispositum est.

*iuris sub
relinquitur
opinio.*

COLERVS *Conf. 8. n. 6.* hanc quæstionem adeo dubiam esse credidit, vt decisione imperatoria indigere videatur. Sequuntur Iudices, vbi ea lege provinciali non decisa, suam quam fouent opinionem, quæque ipsis veritati proxime accedere videtur, Nobis placuit negatiua, & nisi nos omnia fallunt, argumentis non ficulacis, sed firmis atq; indubitatis eam defendimus, in quo adhuc magis nos confirmat SERENISSIMVS LEGISLATOR *Ordinationis Politicæ Magdeburgicæ C. 46. §. 1.* Ob gleich jemand, inquiens, zu Rechte erweisen wolte, daß ihm zur ZEIT des Aufgerichteten VERGLEICHS MEHR denn nach EINSTEN gebühret, als ihm in dem Vergleiche zukommen, oder er durch denselben DREYMAHL WENIGER erlanget hatte, als er haben sollte, soll dennoch der Vergleich, zumahlen wenn er gerichtlich geschlossen, oder von uns, oder auch unser Magdeburgischen Regierung, auf der Sachen vorhergehenden Untersuchung bestätigt worden, dadurch NICHT AUEGEOBEN, noch die ERFÜLLUNG des Mangels mit BESTANDE RECHTENS gemacht worden, ob auch gleich die Urkunden, woraus er die Verkürzung zu behaupten vermeinet, nachher gefunden werden. Er könnte denn, wie Rechts, darthun und erweisen, daß die Urkunden woraus er die Verkürzung behaupten will, zur Zeit des Vergleichs von demjenigen welcher solche beysich gehabt, nicht erlangen können, ihm auch derselben Inhalt nicht wijsend gewesen, auf solchen Fall würde der Vergleich billig aufgehoben. Quam limitationem adicere placuit legislatori Potentissimo. Factum inde, vt cum ante ali-quod temporis spatium in ipsa hac ciuitate de transfatione propter læsionem ultra dimidium, præsertim cum ea esset extraiudicialis, rescindenda lis incideret; equidem Patronus causæ variis yndique conquisitis argumentis
isque

Læsioneu ultra dimidium secundum Ius Germanicum § 31

sque doctis admodum, sententiam contrariam stabilitum irer peteretque restitutionem tamen a iudicio regio ciuitatis ita pronunciaretur 15. Iulii 1722. *Dass die gesuchte restitution nicht statt habe, sondern weil beklagte den edirten Vergleich recognosciret, so ist sie auch nach Massgebung desselben Einwendens obngeachtet, die geklagte 325. thr. binnen Monats Frist cum interesse moræ der Klägerinn bey Vermeidung der Hülffe zu bezahlen verbunden, und vviird sie mit ibren übrigen Suchen ad separatum iudicium verwiesen.* Licet vero hæc sententia per remedium appellationis a viribus rei iudicata suspenderetur; tamen ea fuit confirmata ab illustri huius Ducatus Regimine. Quæ itaque in quauis provincia peculiariter hac de re disposita, quin iis sit standum nemo ibit inficias. Ita enim *Ius provinciale Wurteb. p. 2. tit. 22.* locum facit rescissioni propter læsionem enormissimam in transactione. Nec desunt extra Germaniæ limites provinciæ atque regna, vbi publica auctoritate prohibita transactionis rescissio læsionis ultra dimidium obtentu. De SABAVDIA locuples testis est ANT. FABER *Error. Pragm. Decad. 1. err. 7. n. 13.* edicto serenissimi Sabaudia ducis d. a. 1577. fuisse prohibitum, ne qua posthac restitutio in integrum detur aduersus transactionem prætextu quarumlibet enormis & immodicæ læsionis. Idem etiam apud GALLOS regia Constitutione introductum esse adserit, inuitis pragmaticis, quorum interest plurimis litibus implicari miseram plebem, quod commodius fieri nequit, quam si contractus rescindantur læsionis prætextu.

§. XVII.

De dolo metuque nihil addimus noui, cum ea pos-
sint sufficere quæ C. I. & II. fusius sunt disputata BERLICH *Conclusio*
p. 2. dec. 263. n. 27. segg. MULLERVS ad STRAVIUM *Exer. 6. n.*

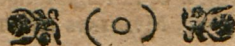
63. & alii ab hoc citati. Monet nos potius chartæ angustia, vt abrumpanus filum. Tibi itaque L. B. hunc ingenii nostri forum etiam atque etiam commendamus, & si quæ forte minus recte tibi videantur dicta, æquum tamen iudicium a tua humanitate expectamus. Quos enim inanis contradicendi vexat gloriola curamus scilicet. Deo vero deuotissimas agimus gratias pro prælitis nobis hucusque viribus eumque rogamus supplices, vt nostris semper benedicat laboribus!

RESPONDENTI, NOBILISSIMO

S. P. D.

PRÆSES,

Iucunda præteriti recordatio. Ita etiam TIBI, NOBILISSIME GOLDHAMMERE, iucunda erit olim recordatio laborum quos alacri studio in sacra hac Musarum sede susceperisti. Quantum enim in philosophorum scholis profeceris, meo non indiget testimonio, cum id dissertatio pererudita de anime immortalitate abunde commonstret. Sed probe intellexisti hic non subsistendum esse iurium cultori, qui cum VLPIANO l. r. ff. de Iustitiâ & Iure veram & negotiosam, non otiosam & simulatam adfocant philosophiam. Imo ne quidem sufficit, versare diurna nocturna que manu Actorum volumina, sed id agendum sedulo, vt in eius notis singula conuertamus, siue in schola siue in foro transfigere vitam habeamus constitutum. Quæ cum ita sint, hoc etiam de Transactione propter lesionem ultra dimidium non rescindenda thema sel. gisti, vt ostenderet erudito orbi, quid valeas in Iurisprudentia Romana etque Germanica. Gratulor TIBI de publico hoc eruditionis specimine nihilque magis in votis habeo, quam vt expectationi parentis optimi atque Patronorum ex assè respondeas. Valemeique consortii memor vive. Dabam e Museo in Acad. Frieder. d. 2. Nov. cl. Lcc XXIII.

ULB Halle

001 618 954

3

sb

1770
1793 140 9

Q. D. B. V.
DISSERTATIO JURIDICA
DE

TRANSACTIONE
NON RESCINDEN-
DA PROPTER LÆSIONEM
VLTRA DIMIDIUM, 141

OCCAS. ORD. POLIT. MAGD. C. 46. §. I.

QVAM IN
ACADEMIA FRIDERICIANA
PRÆSIDE

CAR. GOTTLIEB KNORRIO,
JVRIVM DOCTORE ET PROF. PVBL.
EXTRAORD.

Eruditorum examini submittit

JO. FRIDERICVS GOLDHAMMER,
J. V. Stud.

H. L. Q. C.
D. OCTOBR. CIO MDCC XXIII.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ;
Typis JOHANNIS CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typ.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

Farbkarte #13

B.I.G.

Centimetres

Inches

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19